

Kjære alle sammen,

1. Aldri glemme

Etter 22. juli ga vi hverandre løfter. Vi lovet hverandre aldri å glemme.

Det er et løfte som lever videre i minnene vi fortsatt deler med hverandre.

Minnene om uendelig mange tomme brusflasker samlet opp fra Buskerudleiren for å gi videre til Trond, Rune og barna når de kom på en innsamlingstur.

Om å by de på helt forferdelig kaffe de gangene de hadde tid til å sette seg ned og slå av en prat i teltplassen vår.

Men mest av alt - Følelsen av trygghet jeg alltid kjente så lenge Trond og Rune var til stede.

Det er en egen kvalitet i å kunne skape en så stor tillitt blant så mange, og samtidig vise autoritet når det trengs.

Jeg kan ikke skryte på meg å kjenne de. Men jeg er dypt takknemlig for personene de var, godheten de viste og tryggheten de ga.

Og det er enormt urettferdig at de ikke er med oss i dag, kun fordi de stod mellom en drapsmann og ungdom med engasjement.

Jeg minnes «Dupe» og «Sissy». To unge jenter med et helt liv foran seg. På sin første sommerleir. Jeg husker spenningen før de skulle reise. Alle spørsmålene på forhånd fylt med forventningsfull glede. Modupe ble bare 15. Sissy bare 14.

Det finnes mange gode minner med de som så vondt ble stjålet fra oss. Jeg bærer de minnene med meg hver dag.

Så bærer jeg minnene om hvordan lokalsamfunnet her stilte opp i dagene etterpå. Om et stappfullt torg utenfor rådhuset få dager etter, hvor folk hadde funnet sammen i sorg og for å være der for hverandre.

Jeg bærer minnet om hvordan en kompis som jeg ikke hadde hatt spesielt mye kontakt med siden ungdomsskolen dukket opp på døra søndag kveld med sjokolade.

Enkelt og greit fordi han følte han ikke hadde ord som kunne hjelpe, men at sjokoladen i det minste kunne være noe.

Alle de små handlingene som sammen ble så store. Og rosetogene. Hvordan det ligger en trygghet i samhold.

2. Mer åpenhet, mer demokrati

Etter 22. juli ga vi hverandre løfter. Vi lovet hverandre mer åpenhet og mer demokrati.

Etter de første ukene med rosetog og minnestunder har vi ikke vært flinke nok til å snakke om det som skjedde. Noen fordi de har hatt et behov for å gå videre, andre fordi de ikke har klart eller visst hvordan de skulle prate om det.

For selv om Utøya var et angrep på norske kjerneverdier som demokrati og ytringsfrihet, var det også et målrettet angrep mot AUF og Arbeiderpartiet. Vi var ikke et tilfeldig offer. Det var nøye overveid og planlagt.

Og vi har forsøkt å si ifra om dette. Men vi har fått beskjed om å ti still. Om å dempe oss. Fordi vi var ofre, og skulle oppføre oss deretter.

Alle andre definerte forventningene om hvordan vi skulle oppføre oss, hva vi kunne og ikke kunne si og hva vi følte. Vi ble plassert i en boks. En boks hvor den eneste akseptable responsen var takknemlighet og ydmykhet.

For første gang tar mange nå et oppgjør med dette. 10 år har det tatt, og det er på tide.

Jeg er takknemlig for alle de som har stått i den kampen den siste tiden. For Elin L'Éstrange som har bedt mediene rette sitt kritiske lys mot seg selv.

For Snorre Valen som har tatt opp kampen for, og med oss.

For vi har ikke sagt ifra for at noen skal synes synd på oss. Ikke for å kneble eller vinne noen politiske debatter. Men fordi vi har opplevd den ytterste konsekvensen av hat. Vi har kjent det på kroppen. Og vi vil ikke at det skal skje igjen.

3. Aldri mer 22. juli

Etter 22. juli ga vi hverandre løfter. Vi lovet hverandre aldri mer 22.juli. At ingen igjen skulle oppleve det vi opplevde den dagen. At hat ikke igjen skulle ta fra oss de vi elsker.

Men 10. august for to år siden ble Johanne Zhangjia Ihle-Hansen skutt og drept hjemme av sin stebror, før han dro videre til Al-Noor moskeen med et mål om å drepe flere.

Han var inspirert av Breivik, delte det samme hatefulle tankegodset og uskyldige Johanne ble drept bare fordi hun var født i et annet land.

På tirsdag ble minnesmerket etter Benjamin Hermansen tagget ned. «Breivik fikk rett».

Kommentarfeltene på nett fylles opp daglig med det samme hatefulle budskapet. Du ser det på artiklene som omhandler innvandring spesielt, men også om det handler om kvinnekamp og i økende grad miljø. Det er et farefullt hat.

Terrorhandlingen 22. juli startet ikke med en bombe. Drapet på Johanne skjedde ikke fordi Phillip Manshaus bare våknet med hat en dag.

Det er et forvridt syn og et voksende hat som gjør seg større over tid. Frem til de selv mener ord ikke lenger er tydelige nok. Og de dreper.

Min frykt er at det vil skje igjen.

For to dager siden kom PST sin rapport «10 år siden 22. juli». Konklusjonen er viktig for oss alle å ta inn.

«Forebygging av terrorhandlinger krever samarbeid mellom ulike samfunnsaktører. Spesielt der soloterrorister eller mindre celler er involvert har også publikum en viktig rolle. Dette fordi nærstående ofte er de første til å registrere varseltegn i en begynnende radikaliseringsprosess.»

Publikum. Det er oss. Vi har et ansvar om vi merker at noen nær oss viser faretruende tegn til radikalisering. Til å prate med dem. Å vise at du er der, at du ser de. For de fleste som faller for hatets ideologi har falt utenfor. Vi har mistet de et sted på veien.

Og jeg er ikke naiv nok til å tro at bare man hadde pratet med terrorister tidlig nok så hadde ikke 22. juli skjedd. At Johanne fortsatt hadde levd.

Men det er verdt et forsøk om det kan bety at vi ikke får en ny Anders Behring Breivik. En ny Phillip Manshaus.

For sykt som det kan virke i dag, så er begge to beskrevet på et tidspunkt som «en glad og omgjengelig gutt». Og i tankene våre i ettertiden så har vi

dehumanisert de. Gjort de til noe annet enn oss selv, fordi det er for vondt å tenke seg at de er laget av kjøtt og blod som oss selv.

At de også er mennesker. Men det er de. Og på et eller annet tidspunkt så har noe gått veldig galt.

Så vi må gjøre en større innsats. Det krever mer enn bare rosetog, og taler på minnemarkeringer. Det krever at vi stiller opp i hverdagen. At vi bryr oss. At vi ser også de som er på vei ut av vennegjengers synsfelt. At vi sammen tar ansvar, også for de vi er uenige med.

4. Aldri tie

Etter 22. juli ga vi hverandre løfter. Vi lovet hverandre aldri å tie.

Det er et løfte jeg har brutt. Jeg har ikke klart å oppfylle det. Det ble for tøft. Jeg ble rett og slett for redd. Sist gang jeg uttalte meg i mediene eller på sosiale medier om noe relatert til innvandring, flyktning eller asyl er vinteren 2012.

De hatefulle meldingene om hvordan Breivik også burde drept meg ble for tunge å bære med seg. Så jeg sluttet å prate om saker jeg visste ville være bensin på fremmedhatets bål.

Jeg sluttet å prate om ting som er viktige for meg. Og på den måten har jeg også mistet meg selv. Og jeg har aldri sagt det høyt før. Men etter 10 år så er det på tide å igjen finne tilbake til den uredde fyren jeg var 21. juli 2011. Den dagen hvor sola skinte, og engasjementet var på topp.

Alle tankene den siste tiden, og forsøket med å skrive denne talen har hjulpet meg. Å tenke tilbake på kjærligheten som ble delt på torget på andre siden av elva her. Om samholdet vi ønsket å frembringe. Å minne meg selv på de ulike løftene vi ga hverandre.

Aldri glemme. Aldri tie. Mer åpenhet og demokrati. Og viktigst av alt. Aldri mer 22. juli.

Et sted på veien glemte jeg viktigheten av disse løftene. I dag står de tydelig frem igjen. Og jeg lover å forsøke å ikke glemme de igjen.

Jeg vil avslutte med noen ord fra Frode Grytten. Hvert år har jeg delt hans dikt om 22. juli, om hvordan ord overlever en 9mm glock, kjærligheten er kraftigere enn en 500 kgs bombe og at å holde hender er mektigere enn ladegrepet. Ordene hans har vært viktige for meg i tiden etterpå, fordi han klarer å frembringe ordene så mange av oss har lyst til å si, men ikke klarer å få frem selv. Hans nye dikt tar for seg fortvilelsen mange av oss har kjent på over lang tid.

Desse minna har ikkje tid til å vente

*på kommisjonar og diagnosar og rapportar og analysar
desse minna har ikkje mykje tålmod med ministrar og sakkyndige
og kronikkforfattarar og kommentarfelt og naboprotestar
desse minna skriv si eiga minnebok, reiser sine eigne minnesmerke
går i sitt eige minnetog, legg ned sine eigne minnesteinar
desse minna ser tvers gjennom forklaringane og bortforklaringane
desse minna sviktar stillheita, tausheita, moderasjonen
desse minna seier: ver sint, desse minna seier: snakk sant
desse minna seier: riv gløymsla og skumringa i filler
desse minna kjem med orda vi mista ein stad på vegen
desse minna framkallar dagen slik dagen faktisk var
det var juli
det var regn
det var rundt femten pluss
han var fascist
han drap dei med kaldt blod
dei døde for sine meiningar*